

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ТА АВТОМАТИЗАЦІЯ АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕДУР У СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО УБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ

На основі аналізу існуючих підходів до автоматизації обліково-аналітичних процедур та стандартів вимог до реалізації їх основних компонент, що діють в банківській системі, запропоновані рішення щодо єдиних підходів до автоматизації основних складових автоматизованої обліково-аналітичної системи підприємства з функціональною складовою забезпечення фінансової безпеки. Запропоновано методикку оцінки фінансової безпеки підприємства з використанням системи опорних точок. Визначено алгоритм ідентифікації зони фінансової безпеки підприємства на економічному профілі підприємства.

Ключові слова: автоматизація аналітичних процедур, функціональна складова забезпечення фінансової безпеки, фінансова безпека підприємства, система опорних точок, економічний профіль підприємства.

Основываясь на анализе существующих подходов к автоматизации учетно-аналитических процедур и стандартов требований к реализации их основных компонент, которые действуют в банковской системе, предложены решения относительно общих подходов к автоматизации основных составляющих автоматизированной учетно-аналитической системы предприятия с функциональной составляющей обеспечения финансовой безопасности. Предложена методика оценки финансовой безопасности предприятия с использованием системы «опорных» точек. Определен алгоритм идентификации зоны финансовой безопасности предприятия на экономическом профиле предприятия.

Ключевые слова: автоматизация аналитических процедур, функциональная составляющая обеспечения финансовой безопасности, финансовая безопасность предприятия, система опорных точек, экономический профиль предприятия.

Based on analysis of existing approaches to automated accounting and analytical procedures and standards requirements for the realization of their basic components that operate in the banking system, the proposed decision on common approaches to the automation of the basic components of automated accounting and analytical systems company with a functional component of financial security. The

technique for estimating the financial security of a company using the system of «reference» points. The algorithm identify areas of financial security on the economic «profiles» of the enterprise.

Key words: *automation of analytical procedures, functional part of ensuring financial security, financial security enterprise system «anchor» points, the economic profile of the enterprise.*

Постановка проблеми. У зв'язку з розвитком інформаційних технологій і їх широким впровадженням в обліково-аналітичні процеси виникає проблема взаємодії цих систем з іншими системами та між собою, а одночасно можливість їх функціонального розширення щодо вирішення задач інформаційного забезпечення управлінських рішень стосовно фінансової безпеки підприємств. Причому ця проблема існує на технічному, програмному та інформаційному рівнях. Вирішення її можливе шляхом розробки і впровадження єдиних, загальних і обов'язкових правил побудови і використання обліково-аналітичного апарату інформаційних систем.

Оцінка безпеки підприємства в цілому, так і її окремих складових – це процес своєчасного виявлення та оперативного реагування на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі, розробка і реалізація засобів і методів, які дозволять забезпечити інтереси підприємства в цих умовах. Проблема полягає в тому, щоб процес оцінки безпеки представити у формалізованому вигляді, чіткою послідовністю процедур, виконання яких дозволить одержати результат, на основі якого можна буде сформулювати управлінські рішення з убезпечення підприємства. Формалізація цих процедур означає можливість її автоматизованої реалізації.

Стан дослідження. Проблемам впровадження інформаційних технологій в економіку, в тому числі й проблемам автоматизації обліково-аналітичних процедур, присвячено багато наукових праць. У цій галузі плідно працюють такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як А.М. Береза, В.К. Галіцин, Ф.А. Левченко, В.С. Ситник, А.П. Колесник та інші. Дослідження поняття «оцінка фінансової безпеки підприємства», розгляд його сутності, критеріїв та методів також перебувають у полі зору науковців і є предметом їх дослідження. У їхніх працях представлено сучасні досягнення у сфері побудови системи показників оцінювання безпеки підприємства, характеризуються можливості адаптації сучасних методів оцінювання безпеки до особливостей підприємств. Традиційні фінансові показники, джерелом яких є система бухгалтерського обліку та фінансової звітності, як основа для прийняття управлінських рішень, присутні практично у всіх існуючих методиках

оцінки фінансової безпеки підприємства. Однак ретроспективний характер цих показників значно зменшує їхню цінність для прийняття стратегічних управлінських рішень з убезпечення підприємств. Одним із напрямів усунення цього недоліку є моделювання фінансової безпеки підприємства на основі визначення основних тенденцій в його розвитку та прогнозуванні можливих змін. Значні та трудомісткі розрахунки, які при цьому виконуються, вимагають застосування сучасних інформаційних технологій. Це значно підвищить оперативність одержання результатів, дасть можливість реалізувати економіко-математичні моделі, з допомогою яких реалізуються процедури фінансового убезпечення підприємства.

Для включення до складу функціональних компонент інформаційної системи задач забезпечення фінансової безпеки підприємства необхідним є представлення у формалізованому вигляді всіх необхідних розрахунків (алгоритмів) множини показників, що характеризують цю безпеку.

Дослідженнями питань оцінювання фінансової безпеки підприємства займаються (прямо або дотично) такі науковці, як Н. Олве, П. Друкер, М. Портер, І. Ансофф, Р.С. Каплан та Д.П. Нортон, С.І. Крилов, О.Н. Грачов та інші [1–9].

Прикладом вирішення такого типу проблем є банківська система України, яка, перейшовши на міжнародні стандарти обліку, запровадила обов'язкове приведення у відповідність до встановлених вимог систем автоматизації банківської діяльності.

Затвердження вимог Національного банку України до програмного комплексу автоматизації діяльності банку дало можливість підвищити надійність та безпеку внутрішньої роботи банків, ефективно реалізувати зовнішній інформаційний інтерфейс. Розроблені Департаментом інформатизації методики експертних оцінок щодо відповідності програмних комплексів автоматизації діяльності банку встановленим вимогам дозволило вирішити проблему забезпечення безпеки банку.

Виклад основних положень. Проаналізувавши практику такої роботи, вважаємо за доцільне виконати відповідні роботи і в галузі автоматизації обліково-аналітичної роботи підприємств, що дозволить створити інформаційний, технічний і програмний інтерфейс облікової підсистеми, аналітичної підсистеми, підсистеми фінансових розрахунків і в кінцевому результаті й інших інформаційних підсистем та об'єднання їх на основі єдиної інформаційної бази.

Розглядаючи питання стандартизації обліково-аналітичних інформаційних систем, належить визначитися, про стандартизацію якої

саме структури йдеться, оскільки під структурою комп'ютерної інформаційної системи розуміють характеристику внутрішнього стану системи, опис постійних зв'язків між її елементами. В цьому контексті використовують декілька видів структур, які різняться типами елементів та зв'язків між ними, а саме:

- функціональна структура – це структура, елементами якої є підсистеми (компоненти), функції інформаційної системи або її частини, а зв'язки між елементами – це потоки інформації, що циркулює між ними при функціонуванні системи. Функціональну структуру інформаційної системи належить доповнити задачами фінансового забезпечення підприємств;

- технічна структура – це структура, елементами якої є обладнання комплексу технічних засобів системи, а зв'язки між елементами відображають інформаційний обмін. Вносити зміни у цю структуру немає потреб;

- організаційна структура – структура, елементами якої є колективи людей і окремі виконавці, а зв'язки між елементами – інформаційні, субпідрядності і взаємодії. При автоматизованому рішенні задач фінансового забезпечення підприємства елементи організаційної структури одержують додаткову інформацію для прийняття управлінських рішень стосовно забезпечення підприємства;

- документальна структура – це структура, елементами якої є неподільні складові і документи системи, а зв'язки між елементами – взаємодія, входимість і субпідрядність;

- інформаційна структура – це структура, елементами якої є форми існування і подання інформації у системі, а зв'язки між ними – операції перетворення інформації в системі. Саме операції перетворення облікової інформації за відповідними алгоритмами і на її основі вироблення управлінських рішень і дозволять вирішити проблему фінансової безпеки підприємства.

Таким чином, необхідним є визначення процедур перетворення облікової інформації і системи показників, що характеризують фінансову безпеку підприємства.

З нашої точки зору, найефективніше реалізувати завдання фінансового забезпечення підприємства дозволяють методичні підходи, запропоновані науковцем О.В. Грачовим, які він використовує при оцінці фінансової стійкості підприємства. І хоча існує різниця між завданнями забезпечення фінансової стійкості і фінансової безпеки підприємства, реалізація перерахованих нижче методичних підходів у своєму розвитку дозволить вирішити проблему фінансової безпеки підприємства.

Методичні прийоми і підходи до оцінки фінансово-економічного стану підприємства [1, с. 44–47]:

1. Встановлення індикатора фінансової стійкості для оцінки роботи підприємства за період.

2. Виявлення факторів, які впливають на фінансову стійкість, і встановлення взаємозв'язку між ними.

3. Побудова графіка опорних точок на початок і кінець звітного періоду з метою визначення змін, які мали місце в цьому періоді.

4. Аналіз розміщення на графіку точок платоспроможності, економічного росту і поточної ліквідності, як основоположних факторів фінансової стійкості.

5. Побудова ланцюжка темпів росту найважливіших показників для аналізу динаміки, виявлення відповідних відхилень і диспропорцій в розвитку.

6. Побудова алгоритму досягнення коефіцієнтами ліквідності, фінансової стійкості і ділової активності рекомендованої області допустимих значень.

7. Розгорнуте моделювання фінансової стійкості і оптимізація структури балансу.

Охарактеризована методика оцінки фінансово-економічного стану підприємства дозволяє побудувати економічний профіль підприємства на визначену дату. Його графічне представлення дає змогу виділити зони фінансової безпеки підприємства або оцінити небезпеку і спроектувати оптимальний шлях виходу з небезпечної зони. Суть запропонованої методики полягає в наступному.

При оцінці фінансового стану підприємства на основі фінансової звітності ефективним є, як було зазначено вище, метод опорних точок, який особливо доцільний при вирішенні задачі оцінки фінансової безпеки підприємства.

Опорні точки – це система орієнтирів, кожен з яких певним чином характеризує поточний фінансово-економічний стан підприємства на конкретну дату.

У розвиток методики, запропонованої О.В. Грачовим, вважаємо за доцільне реалізувати оцінку фінансової безпеки підприємства за алгоритмом, в якому опорними точками є абсолютні показники фінансової стійкості, тобто показники, що характеризують міру забезпеченості запасів джерелами їхнього фінансування.

Співвідношення окремих запасів та джерел їх фінансування дає можливість охарактеризувати тип фінансової стійкості.

Для характеристики наявності джерел фінансування запасів виділяють три основних показники: наявність власних коштів (В), наяв-

ність власних та довгострокових позикових коштів (робочий капітал) (ВД), наявність загальних коштів (ЗК).

Цим показникам відповідають три показники забезпеченості запасів джерелами їхнього фінансування, а саме: – надлишок (+) або дефіцит (-) власних коштів (Фв): $\Phi_v = B - \text{Зп}$, (Зп – запаси); надлишок (+) чи дефіцит (-) власних та довгострокових позикових коштів (Фвд): $\Phi_{vd} = \text{ВД} - \text{Зп}$; надлишок (+) чи дефіцит (-) загальних коштів (Фзк): $\Phi_{zk} = \text{ЗК} - \text{Зп}$.

Для визначення типу фінансової стійкості використовують трьохкомпонентний показник:

$$S = \{S1(\pm\Phi_v), S2(\pm\Phi_{vd}), S3(\pm\Phi_{zk})\}, (1)$$

де функція визначається так: $S(\phi) = 1$, якщо $\Phi \geq 0$, інакше 0, тобто якщо $\Phi < 0$.

Для характеристики фінансового стану підприємства використовують чотири типи фінансової стійкості: абсолютна, нормальна, нестійкий (передкризовий) фінансовий стан, кризовий фінансовий стан. Алгоритм його визначення наведений в таблиці.

Таблиця

Алгоритм визначення типу фінансової стійкості

Показник	Тип фінансової стійкості			
	абсолютна стійкість	нормальна стійкість	нестійкий стан	кризовий стан
$\Phi_v = B - \text{Зп}$	$\Phi_v > 0$	$\Phi_v < 0$	$\Phi_v < 0$	$\Phi_v < 0$
$\Phi_{vd} = \text{ВД} - \text{Зп}$	$\Phi_{vd} > 0$	$\Phi_{vd} > 0$	$\Phi_{vd} < 0$	$\Phi_{vd} < 0$
$\Phi_{zk} = \text{ЗК} - \text{Зп}$	$\Phi_{zk} > 0$	$\Phi_{zk} > 0$	$\Phi_{zk} > 0$	$\Phi_{zk} < 0$
$S = \{S1(\pm\Phi_v), S2(\pm\Phi_{vd}), S3(\pm\Phi_{zk})\}$	$S = \{1, 1, 1\}$	$S = \{0, 1, 1\}$	$S = \{0, 0, 1\}$	$S = \{0, 0, 0\}$

Визначивши тип фінансової стійкості (умови функціонування підприємства), можна переходити до оцінки фінансового убезпечення підприємства. Цю оцінку можна проводити з використанням різних

методик. Вибір методики виконується з урахуванням змісту, що вкладається в поняття фінансове забезпечення підприємств. Очевидним є також те, що не існує єдиного показника, який би повною мірою адекватно оцінив це явище.

Використання опорних точок у фінансовому аналізі вимагає формулювання певних правил, дотримання яких надає і зберігає економічний зміст показників, які розраховуються, а саме: координати опорних точок розраховуються з дотриманням важливих умов: валюта балансу не змінюється; в кожній точці структура активів залишається величиною постійною ($FPA = const$); в кожній точці структура капіталу є величиною змінною ($FPK = vary$).

Ці умови необхідні для того, щоб одержати всі можливі варіанти економічного розвитку аналізованого підприємства і з'ясувати причини покращення або погіршення його фінансово-економічного стану.

Враховуючи те, що як основне джерело інформації для проведення аналізу фінансово-економічного стану підприємства використовується фінансова звітність, необхідним є перетворення традиційної форми бухгалтерського балансу в аналітичний баланс, основні статті якого відповідають опорним точкам. Вибір опорних точок відповідає збалансованій системі показників, її фінансовому профілю.

Такими опорними точками визначено:

- довгострокові нефінансові активи (ДНА);
- довгострокові фінансові активи (ДФА);
- всього необоротні активи (ВНА);
- запаси (ЗП);
- заборгованість покупців (ДЗ);
- аванси видані (АВВ);
- всього оборотні нефінансові активи (ОНА);
- короткострокові фінансові активи (КФА);
- грошові кошти (Г);
- всього оборотні фінансові активи (ОФА);
- всього оборотні активи (ОА);
- всього активи;
- статутний, додатковий і резервний капітал (СДК);
- прибуток і фонди (ФСП);
- всього власний капітал (ВК);
- цільове фінансування (ЦФ);
- довгострокові кредити і позики (ДКР);
- всього довгострокові зобов'язання (ДЗ);
- короткострокові кредити і позики (ККР);
- аванси одержані (АВО);

заборгованість перед постачальниками (КЗ);
 внутрішній борг (ЗКВ);
 всього поточні зобов'язання (ПЗ);
 всього залучений капітал (ЗК);
 у тому числі:
 зовнішній борг (ЗКЗ), з нього:
 - зовнішній борг у грошовій формі (ЗКЗгф);
 - зовнішній борг у негрошовій формі (ЗКЗнгф);
 внутрішній борг (ЗКВ);
 всього капітал.

Опорні точки розраховуються за відповідними формулами, які є загальновідомими, і групуються за наступними ознаками:

платоспроможність;
 економічне зростання;
 поточна ліквідність;
 власний капітал у грошовій формі;
 позичковий капітал у грошовій формі;
 власний капітал у негрошовій формі;
 фінансова стійкість.

Зони зміни фінансової стійкості наведено на рисунку, де кожній групі показників відповідає шкала з відповідними зонами змін показників, включених в ту чи іншу групу.

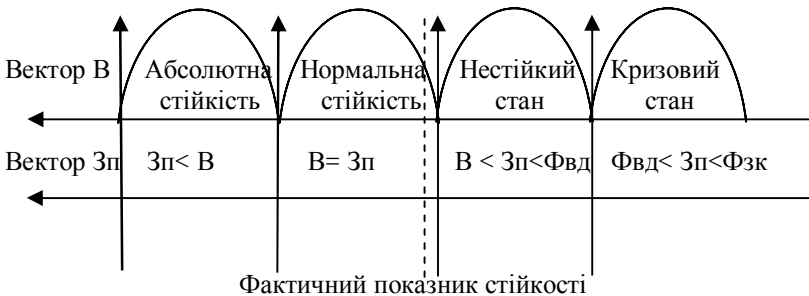

Рис. Зони зміни фінансової стійкості

Графічне зображення зон змін показників, включених в множини опорних точок, аналогічне за методикою.

Наступний крок: координати кожної опорної точки, проранговані в порядку спадання, відмічаються на відповідних векторах (векторах власного, позичкового або грошового капіталу та інших). В

результаті можна сформувати відповідні зони, залежно від ознаки, яка аналізується, і в загальному економічний профіль підприємства.

Графічне представлення значень опорних точок дозволяє наочно оцінити фактичний стан підприємства, визначити відхилення від опорних точок і розробити ефективні заходи для зміцнення фінансової стійкості підприємства.

Висновки. Дотримання нормативних вимог до розробки і впровадження інформаційних систем обліку і аналізу повинно забезпечити:

- систематизацію механізмів ведення обліку та аналізу на підприємстві;
- розширення асортименту інформаційних послуг, а саме: інформаційне забезпечення управлінських рішень стосовно фінансового убезпечення підприємства через реалізацію процедур розрахунку показників, які характеризують фінансову безпеку підприємства;
- оперативність, достовірність, необхідну аналітичність розрахунків;
- надійність сукупного функціонування різних складових інформаційної системи.

1. Грачев А.В. Финансовая устойчивость предприятия: критерии и методы оценки в рыночной экономике: учеб. пособие / А.В. Грачев. – 3-е изд., перераб. – М.: Изд-во «Дело и Сервис», 2010. – 400 с.

2. Колас Б. Управление финансовой деятельностью предприятия: проблемы, концепции и методы: учеб. пособие / Б. Колас; пер. с франц. / под ред. Я.В. Соколова. – М.: Финансы; ЮНИТИ, 1997.

3. Баланс между стратегией и контролем / [Олве Н.-Г., Петри К.-Й., Рой Ж., Рой С.]. – СПб.: Питер, 2003. – 268 с.

4. Внутрішній економічний механізм підприємства / [Круш П.В. та ін.]. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 206 с.

5. Друкер П. Эффективное управление. Managing for Results: Экономические задачи и оптимальные решения / П. Друкер; пер. с англ. М. Котельниковой. – М.: Фаир-пресс, 1998. – 288 с.

6. Портер М. Стратегія конкуренції / М. Портер; пер. з англ. – К.: Основи, 1998. – 390 с.

7. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф; сокр. пер. с англ. / науч. ред. и авт. предисл. Л.И. Евенко. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.

8. Каплан Роберт С. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию / Роберт С. Каплан, Дейвид П. Нортон. – М.: Олимп-бизнес, 2004. – 344 с.

9. Крылов С.И. Развитие методологии анализа сбалансированной системы показателей / С.И. Крылов. – М.: Финансы и статистика, 2010. – 152 с.

